

Leisure Spending Patterns of Youth in Semnan Province: A Qualitative Study

69

1- Mamsomeh Mayeli
PhD in Social Work,
Department of Social Work,
Faculty of Social Sciences,
Farzanegan Sisters Campus,
Semnan University, Semnan,
Iran.
(Corresponding Author)
mmayeli@semnan.ac.ir

Introduction: Leisure time, as a realm for meaning-making and identity reconstruction, holds particular qualitative significance in the context of transitional societies. This study aimed to explore the lived experiences and subjective meanings of leisure time among youth in Semnan Province and to analyze how they interact with structural constraints.

Method: This qualitative study employed thematic analysis. Data were collected through 35 in-depth, semi-structured interviews with youths aged 18 to 36 residing in urban and rural areas of Semnan Province and were analyzed following Braun and Clarke's six-phase framework.

Findings: Data analysis led to the extraction of seven main themes: Indigenous and conflict-ridden semantics of leisure, Activity patterns influenced by gender and class, Leisure as a psychological compensation mechanism, Limiting economic and geographic structures, Fundamental gender differences involving surveillance and resistance, The paradoxical role of digital space, and Multilayered economic, cultural, and infrastructural barriers. The findings revealed that for the youth of Semnan, leisure is not merely free time but a realm for "negotiation," «everyday resistance," and identity redefinition in the face of constraining structures.

Discussion: The present study demonstrates that the leisure experience is a complex reflection of the intersection of gender, class, and geography and, in the intermediary context of Semnan Province, has become a field for exercising creative agency. This understanding underscores the necessity of shifting from centralized, top-down policymaking to facilitating and empowering youth's spontaneous initiatives in developing fair and effective leisure programs.

Keywords

Leisure time, Youth, Lifestyle, Thematic analysis, Semnan province

Received: 2025/07/21

Revised: 2026/01/16

Accepted: 2026/05/31

Citation: Mayeli M. (2026). Leisure Spending Patterns of Youth in Semnan Province: A Qualitative Study. *Social Welfare Quarterly*. 26(1), 69-96 .doi:10.32598/refahj.26.100.6

URL: <http://refahj.uswr.ac.ir/article-1-4500-en.html>

Extended Abstract

Introduction

Leisure is increasingly understood as a multidimensional construct shaped by cultural, social, economic, and political forces. In transitional societies such as Iran, it transcends the notion of “free time” and becomes a critical space for identity negotiation, symbolic resistance, and the redefinition of social roles. Among youth, leisure functions as a platform for self-expression, social bonding, and subtle contestation of structural constraints. This study explores how young people in Semnan Province, Iran, experience and navigate leisure amid intersecting dynamics of urbanization, cultural diversity, and infrastructural limitations. It conceptualizes leisure as a “field of negotiation” where structural inequalities and personal agency continuously interact, making it a critical lens for understanding youth well-being in a transitioning society.

Method

This qualitative study utilized thematic analysis. Data were collected through 35 in-depth, semi-structured interviews with youth aged 18–36 from both rural and urban areas of Semnan Province. Participants were purposively selected for maximum diversity in gender, socio-economic background, education, and location. Data collection focused on leisure practices, meanings, emotional responses, and perceived barriers. The analysis followed Braun and Clarke’s six-phase framework with inductive theme generation, ensuring contextual sensitivity and capturing nuanced variations across personal narratives.

Findings

The analysis identified seven core themes that structure the complex leisure experience of youth in Semnan (See Table 1).

Table 1. Main Themes and Subthemes of Youth Leisure Experience in Semnan Province Based on Thematic Analysis

Main Theme	Extracted Subthemes
Cultural Semantics of Leisure	Indigenous and conflicting definitions of leisure (individual solitude vs. collective duty) The influence of religious, familial, and local discourses The gap between the formal discourse of “productive leisure” and lived experience Leisure as a realm for meaning-making and symbolic resistance
Typologies of Leisure Practices	Active and physical leisure (sports, group outings) Passive and introspective leisure (rest, media consumption) Digital and virtual leisure (social networks, gaming) Purposeful and investment-oriented leisure (learning, skill acquisition)
Underlying Motivations and Needs	Need for psychological peace and escape from daily pressures. Need for autonomy, solitude, and redefinition of individual identity Need for belonging and social connection Compensatory and psychotherapeutic function of leisure Leisure as an emotional safety valve
Socio-economic & Geographic Structure	Determining the role of economic capital and class position Inequality in access to legitimate leisure facilities and spaces Double deprivation of residents in rural and marginal areas Dependence of leisure on family financial support Impact of unemployment and job instability on leisure quality
Gendered Leisure: Surveillance & Resistance	Comprehensive control over girls’ bodies, time, and mobility (symbolic control) Inequality in freely appropriating and using public space Confinement of girls’ leisure to domestic and virtual spaces Tactics of everyday resistance and creation of safe “third spaces.” Naturalized gender privilege and boys’ unproblematic access
The Paradoxical Role of Digital Space	Substitution of real experience with virtual experience Symbolic compensation and self-expression in digital space Passive media consumption and time-wasting A realm for economic resistance and micro-entrepreneurship Non-face-to-face social interaction and the duality of isolation-connection
Multilayered Barriers to Leisure	Economic constraint is the primary barrier Cultural and family control (especially for girls) Lack of quality cultural, sports, and public infrastructure Psychological pressure from unemployment, routine, and hopelessness Normative restrictions and feelings of insecurity in public spaces

The findings revealed that leisure for Semnani youth is not a neutral or universally accessible domain. It is a socially stratified experience deeply marked by the intersections of class, gender, and geography. A key insight is the primacy of gendered surveillance over class privilege in determining girls' leisure, severely restricting their autonomy and spatial mobility. In response, youth, and particularly girls, engage in "tactical negotiations" and create informal "third spaces" to reclaim a sense of agency. The digital realm embodies a central paradox, serving both as a compensatory space for identity expression and economic initiative and as a vortex of passive consumption and time-wasting, especially where real-world options are absent.

Discussion

This study demonstrates that youth leisure in Semnan is a microcosm of broader social inequalities and a dynamic field of cultural negotiation. While confirming the powerful constraints of economic and geographic structures (Bourdieu), it highlights how gender operates as a dominant structure, often overriding class advantages for young women. The theoretical contribution lies in synthesizing Giddens' notion of reflexive identity project with Bourdieusian structural constraints, illustrating a "situated individualism" where agency is exercised through creative rearrangement of limited resources. The dual role of digital leisure aligns with Fiske's theory of active consumption and Castells' network society, showing its context-dependent potential for both empowerment and alienation. These findings resonate with and extend prior national studies by revealing the intensified role of local norms and spatial control in smaller cities.

Conclusion

In transitional contexts like Semnan, leisure is characterized by constraint but also by latent creativity. Despite significant limitations, youth repurpose leisure into meaningful acts of identity work, emotional recovery, and subtle everyday resistance. This understanding calls for a fundamental shift in social and cultural policy: from a top-down logic of service delivery to a supportive framework of facilitation and empowerment. Policymakers should focus on 1) co-creating safer and more inclusive public spaces with young people, especially girls, 2) support-

ing youth-led leisure and skill-exchange initiatives through micro-funding, and 3) developing digital literacy programs that channel online engagement toward creative production and entrepreneurship. Recognizing leisure as a right and a vital sphere for exercising agency is key to fostering youth well-being and social inclusion in societies in transition.

Ethical Considerations

Compliance With Ethical Guidelines

The study adhered to ethical standards. Written informed consent, confidentiality, and the right to withdraw were ensured. Interviews were conducted at participants' preferred time and place, and all data remain securely stored with the author.

Authors' contributions

The sole author performed all stages of the research (design, data collection, thematic analysis, writing).

Funding

This research received no financial support.

Conflict of interest

The author declares no conflict of interest.

الگوهای گذران اوقات فراغت جوانان استان سمنان: یک مطالعه کیفی

۷۴

مقدمه: اوقات فراغت، به مثابه عرصه‌ای برای معناسازی و بازسازی هویت، در بافت جوامع در حال گذار از اهمیت کیفی ویژه‌ای برخوردار است. این مطالعه با هدف کشف تجربه زیسته و معناهای ذهنی جوانان استان سمنان از اوقات فراغت و واکاوی چگونگی تعامل آنان با محدودیتهای ساختاری انجام شد.

روش: این مطالعه کیفی با روش تحلیل مضمون (تماتیک) انجام شد. داده‌ها از طریق ۳۵ مصاحبه نیمه ساختاریافته عمیق با جوانان ۱۸ تا ۳۶ ساله ساکن مناطق شهری و روستایی استان سمنان گردآوری و مطابق الگوی شش مرحله‌ای براون و کلارک تحلیل شدند.

یافته‌ها: تحلیل داده‌ها منجر به استخراج هفت مضمون اصلی شد: معنائشناسی بومی و تعارض آمیز فراغت، الگوهای فعالیتی متأثر از جنسیت و طبقه، فراغت به مثابه مکانیسم جبران روانی، ساختار محدودکننده اقتصادی و جغرافیایی، تفاوت‌های بنیادین جنسیتی همراه با نظارت و مقاومت، نقش پارادوکسیکال فضای مجازی و موانع چندلایه اقتصادی، فرهنگی و زیرساختی.

یافته‌ها نشان داد فراغت برای جوانان سمنانی صرفاً زمان آزاد نیست، بلکه عرصه‌ای برای مذاکره، مقاومت خرد و بازتعریف هویت در مواجهه با ساختارهای محدودکننده است.

بحث: پژوهش حاضر نشان داد که تجربه فراغت، بازتابی پیچیده از تقاطع جنسیت، طبقه و جغرافیا است و در بافت میانی استان سمنان به میدانی برای اعمال عاملیت خلاقانه بدل شده است. این درک، لزوم گذار از سیاست‌گذاری متمرکز و یک‌سویه به سمت تسهیلگری و توانمندسازی ابتکارات خودجوش جوانان را برای تدوین برنامه‌های فراغتی عادلانه و مؤثر گوشزد می‌کند.

۱- معصومه مایلی

دکتر مددکاری اجتماعی، گروه مددکاری اجتماعی، دانشکده علوم اجتماعی، پردیس فرزادگان، دانشگاه سمنان، سمنان، ایران. (نویسنده مسئول)

mmayeli@semnan.ac.ir

واژه‌های کلیدی

اوقات فراغت، جوانان، سبک زندگی، تحلیل تماتیک، استان سمنان.

تاریخ دریافت: ۱۴۰۴/۰۴/۳۰

آخرین اصلاح: ۱۴۰۴/۱۰/۲۶

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۵/۰۲/۱۵

مقدمه

اوقات فراغت، به مثابه عرصه‌ای برای بازتولید هویت، تعامل اجتماعی و معناسازی فردی، در جامعه‌شناسی معاصر فراتر از «زمان آزاد» تعریف می‌شود و با مفاهیم سرمایه فرهنگی، طبقه و جنسیت پیوند خورده است (بوردیو^۱؛ گیدنز^۲). در ایران درحال‌گذار، این عرصه به میدانی برای نمود تعارضات میان ساختارهای سنتی و زیست جهان مدرن جوانان تبدیل شده است. مطالعات پیشین در ایران عموماً با رویکردی کمی و کلان‌نگر، به تأثیر عوامل ساختاری چون طبقه اقتصادی و جنسیت بر الگوهای فراغت پرداخته‌اند (محمدرپور و بلالی، ۲۰۲۲؛ ایمانی‌شاملو و همکاران، ۲۰۲۴).

اگرچه این پژوهشها نابرابریهای دسترسی را به‌خوبی ترسیم کرده‌اند، اما از کشف لایه‌های پیچیده معنایی، تجارب‌زیسته و استراتژیهای کنشگرانه جوانان در مواجهه با این محدودیتها غافل مانده‌اند. این خلأ معناشناختی به‌ویژه در بافت شهرهای کوچک و متوسط که در میانه میدان نیروهای سنتی و مدرن قرار دارند، محسوس‌تر است.

استان سمنان به‌عنوان نمونه‌ای شاخص از این بافت‌گذار، صحنه تنش آشکار بین ظرفیتها و محدودیتهای فضای فراغتی است. از یکسو، این استان از مواهبی مانند تنوع قومی-فرهنگی ناشی از مهاجرت و بافتهای تاریخی با قابلیت تبدیل به فضاهای عمومی زنده برخوردار است. بااین‌حال، شواهد میدانی و پژوهشی حاکی از ناتوانی در بالفعل کردن این ظرفیتهاست. به‌عنوان مثال، محور تاریخی شهر سمنان (خیابان امام و آستانه) با وجود برخورداری از جاذبه‌های مذهبی (مسجد امام، امامزاده یحیی) و تجاری (بازار و تیمچه‌ها)، به دلیل ضعف مدیریت یکپارچه، توسعه بی‌برنامه و غلبه خودرو بر فضای معابر، نتوانسته است به قطب فراغتی پیاده‌پذیر و جذابی برای نسل جوان تبدیل شود (بابایی و همکاران،

1. Bourdieu
2. Giddens

۲۰۲۰؛ جوادیان و همکاران، ۲۰۲۳). این ناکارآمدی فضای عمومی رسمی، در کنار عوامل دیگری چون محدودیتهای اقتصادی، نظارتهای خانوادگی به ویژه بر دختران و چالشهای اشتغال، فضای فراغت جوانان سمنانی را به عرصه‌ای تنگ و مملو از موانع ساختاری تبدیل کرده است.

در چنین شرایطی، پرسش محوری این پژوهش نه فهرست کردن فعالیتهای فراغتی، بلکه واکاوی چگونگی معناسازی و کنشگری جوانان در دل این محدودیتهاست. آیا جوانان سمنانی، در فقدان فضاهای عمومی مطلوب، به انزوا و فراغت منفعل مجازی پناه می‌برند؟ یا با خلق «فضاهای سوم» شخصی و مجازی، به مقاومتی روزمره و بازتعریف هویت خود دست می‌زنند؟ شکاف اصلی که این پژوهش در صدد پرکردن آن است، فقدان درکی کیفی و مبتنی بر تجربه زیسته از این فرآیندهای پیچیده است؛ بنابراین، پرسش اصلی پژوهش حاضر این است: تجربه اوقات فراغت جوانان در استان سمنان، به مثابه میدانی برای مذاکره و مقاومت در برابر محدودیتهای ساختاری، اقتصادی و جنسیتی، چه اشکال و معنایی به خود می‌گیرد و این فرآیند چگونه بر بازسازی هویت اجتماعی آنان تأثیر می‌گذارد؟ پاسخ به این پرسش از طریق یک مطالعه کیفی عمیق، می‌تواند مبنایی بومی و واقع‌نگر برای سیاست‌گذاری فرهنگی-اجتماعی در استان فراهم آورد.

چارچوب مفهومی

پژوهش حاضر با بهره‌گیری از رویکردهای کلاسیک و معاصر علوم اجتماعی و فرهنگی، تلاش می‌کند ابعاد ساختاری، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی گذران اوقات فراغت جوانان را در بستر استان سمنان تبیین کند. در این راستا، نظریه بوردیو بنیان تحلیل ساختاری را شکل می‌دهد. بوردیو با تأکید بر مفاهیم سرمایه فرهنگی، اقتصادی و عادت‌واره، نشان می‌دهد ذائقه‌های فراغتی جوانان تحت تأثیر طبقه اجتماعی و سرمایه‌های منتقل شده خانوادگی شکل می‌گیرد.

انتخابهای فراغتی، بازتولیدکننده نابرابریهای نمادین اند و محدودیت اقتصادی، امکان بهره‌مندی از فرصتهای فراغتی را کاهش می‌دهد به‌ویژه در مناطق نیمه‌برخوردار که در پیوند با مفهوم اقتصاد نمادین بوردیو اهمیت بیشتری می‌یابد. دومازی^۱ نیز فراغت را نهادی اجتماعی می‌داند که فراتر از سرگرمی، در بازتولید ارزشهای فرهنگی، جامعه‌پذیری و انسجام اجتماعی نقش دارد از سوی دیگر، ویل^۲ بر این باور است که کیفیت تحقق این نقشها تا حد زیادی وابسته به سیاست‌گذاری اجتماعی، ساختار شهری و زیرساختهای موجود است. در نبود این زیرساختها، احتمال بروز آسیبهای اجتماعی افزایش می‌یابد. در نظریه‌های معاصر، گیدنز با طرح مدرنیت بازتابی بر تضعیف سنتها و ضرورت بازاندیشی در انتخابها، ازجمله شیوه گذران فراغت تأکید دارد. فراغت بخشی از سیاست زندگی فرد برای بازسازی هویت و مشارکت اجتماعی تلقی می‌شود. نظریه سرمایه اجتماعی پاتنام^۳ نیز بر نقش مشارکت اجتماعی تأکید کرده و هشدار می‌دهد که ضعف تعاملات چهره‌به‌چهره و گسترش رسانه‌های دیجیتال، منجر به انزوای نسلی و تضعیف سرمایه اجتماعی می‌شود. در بعد فرهنگی، نظریه مصرف فرهنگی جان فیسک^۴ به کار گرفته شده است. فیسک معتقد است مصرف‌کنندگان فرهنگ عامه، منفعل نیستند، بلکه در بازتولید معنا، هویت و تمایز اجتماعی نقش دارند. رسانه‌ها نیز در مفهوم‌سازی واقعیت اجتماعی مؤثرند (امام‌جمعه‌زاده و همکاران، ۲۰۱۵).

برای تحلیل جنسیتی تجربه فراغت، از چارچوب نظریه پرفرمیته جنسیت^۵ جودیت باتلر^۶ بهره گرفته شد. این نظریه، جنسیت را نه یک ویژگی ذاتی، بلکه برساخته‌ای از کنشها و عملکردهای تکرارشونده در میدان هنجارهای اجتماعی می‌داند. از این منظر، انتخابها، محدودیتها و معناسازیهای فراغتی جوانان (به‌ویژه دختران و پسران) را می‌توان به‌مثابه

1. Dumazedier
4. John Fiske

2. Vael
5. Gender Performativity

3. Putnam
6. Judith Butler

عرصه‌هایی برای بازتولید یا به‌چالش کشیدن این هنجارهای جنسیتی فهمید.

لش و یوری^۱ با تأکید بر جهانی شدن فرهنگی، نشان می‌دهند جوانان ایرانی بخشی از هویت فراغتی خود را در تعامل با ارزشهای جهانی شده می‌سازند؛ فرآیندی که در جامعه گذار ایران، موجب تعارض میان ارزشهای سنتی خانواده‌محور و هویت مدرن فردگرایانه شده است.

همچنین، نظریه خودتعیینی^۲ دسی و رایان^۳ بیان می‌کند که رضایت از فراغت زمانی حاصل می‌شود که نیازهایی همچون خودمختاری، شایستگی و ارتباط مثبت اجتماعی تأمین شود. در فضای نیمه‌مدرن استان سمنان، این نیازها عمدتاً از طریق رسانه‌ها و فضای مجازی پیگیری می‌شوند که گرچه فرصت‌سازند، اما ممکن است منجر به اتلاف وقت یا انزوای اجتماعی نیز شوند. درنهایت، نظریه مصرف رسانه‌ای و رضامندی مکمل این چارچوب است. مطابق آن، جوانان با اهدافی چون تعامل، بازنمایی هویت یا گریز از فشار روزمره به مصرف رسانه‌ها می‌پردازند، اما مصرف بی‌برنامه می‌تواند پیامدهای منفی فرهنگی و اقتصادی داشته باشد. بدین‌سان، چارچوب مفهومی پژوهش، اوقات فراغت را مقوله‌ای چندبعدی می‌بیند که هم متأثر از ساختارهاست و هم حاصل کنش فعال جوانان در مدیریت هویت و روابط اجتماعی و مبنایی برای تحلیل داده‌ها و ارائه پیشنهادهای سیاستی متناسب با شرایط واقعی استان سمنان فراهم می‌کند.

پیشینه تجربی

برای روشن‌تر شدن فضای پژوهشی اوقات فراغت در ایران و سایر کشورها، در جدول زیر مهم‌ترین پژوهشهای داخلی و بین‌المللی مرتبط با موضوع به تفکیک روش، محور

1. Lash and Urry
2. Self-Determination Theory
3. Deci and Ryan

پژوهش و یافته‌ها مرور شده‌اند. این مرور نشان می‌دهد که بیشتر مطالعات داخلی کمی بوده و تمرکز محدودی بر زمینه‌های فرهنگی و بومی داشته‌اند؛ درحالی‌که در مطالعات بین‌المللی، توجه به فضاهای غیررسمی، هویت جمعی و تأثیرات فناوری بیشتر دیده می‌شود. جدول شماره ۱: مروری بر پیشینه پژوهشهای مرتبط با اوقات فراغت جوانان (مطالعات داخلی و بین‌المللی)

نویسنده (سال)	کشور/بافت پژوهش	روش‌شناسی	محور پژوهش	یافته‌های کلیدی
سامی و همکاران (۲۰۲۵)	ایران-بافتهای شهری	کمی	فرهنگ محلی و کالبد شهری	تفاوت الگوهای فراغتی برحسب موقعیت کالبدی شهر
گرچی و همکاران (۲۰۲۵)	ایران-کلانشهر	کیفی	تقابل سنت، دین و مدرنیته در سبک زندگی	سبک زندگی جوانان، حاصل کشاکش انتخابهای فردی و اجبارهای اجتماعی در مثلث سنت، دین و مدرنیته است
شمسایی و همکاران (۲۰۲۵)	ایران	ابزارسازی	کم‌حرکی نوجوانان	طراحی ابزار سنجش فراغت کم‌تحرك نوجوانان
گنجه و همکاران (۲۰۲۱)	ایران	ترکیبی	مهارتهای اجتماعی و فناوری	تأثیر مهارتهای فردی و دسترسی به اینترنت بر کیفیت فراغت
زارعیان و راضی (۲۰۲۴)	ایران - فضاهای عمومی	کمی	امنیت و ساختار شهری	رابطه امنیت شهری و مشارکت فراغتی جوانان
ایمانی‌شاملو و همکاران (۲۰۲۴)	ایران	کمی	نابرابری جنسیتی و فضایی	تأثیر طبقه، جنسیت و فضا بر دسترسی به فراغت
محمدی و درزی‌نژاد (۲۰۲۴)	ایران	کیفی	چالشهای اینستاگرامی	استفاده از فضای مجازی برای سرگرمی، هویت‌سازی و کسب درآمد

نویسنده (سال)	کشور/بافت پژوهش	روش شناسی	محور پژوهش	یافته‌های کلیدی
کریمی و احمدی (۲۰۲۳)	ایران	کمی	فشار روانی، حمایت اجتماعی	رضایت از فراغت کاری تحت تأثیر عوامل روانی و اجتماعی
آصفی و محبی‌نیا (۲۰۲۳)	ایران	کمی	رفتارهای پرخطر	رابطه معکوس فعالیت بدنی و رفتارهای پرخطر
محمدپور و بلالی (۲۰۲۲)	ایران - مناطق مختلف	کمی	طبقه، جنسیت، منطقه	سبک زندگی فراغتی تابع سرمایه اجتماعی
قربانی‌پارام و همکاران (۲۰۲۱)	ایران - مناطق حاشیه‌نشین	کمی - مقایسه	موقعیت اجتماعی - اقتصادی	تأثیر طبقه اجتماعی بر الگوهای فراغتی بر اساس نظریه بورديو و دومازیه
بلازویچ و هورمین ^۱ (۲۰۲۴)	کرواسی و ایتالیا	تطبیقی	رفتارهای پرخطر	رابطه فراغت و عملکرد تحصیلی
ماتالونی و راینپرخت ^۲ (۲۰۲۴)	اتریش	اجتماعی - شهری	فضاهای رسمی و غیررسمی	اهمیت فضاهای ترکیبی در توانمندسازی جوانان
ماتالونی ^۳ (۲۰۲۳)	اتریش	طولی	فضای شهری و شبکه‌های حمایتی	پیوند مستقیم کیفیت فضا با رضایت از زندگی
دادایوا و کوزنتسوا ^۴ (۲۰۲۱)	روسیه	کیفی	آنتی کافه‌ها	نقش فضاهای نیمه‌رسمی در مصرف فرهنگی
لی وهائه ^۵ (۲۰۲۱)	کره جنوبی	روان‌شناختی	رفاه ذهنی	نقش خانواده و فعالیت متنوع در افزایش رفاه
بارانوف ^۶ و همکاران (۲۰۲۰)	روسیه	شهری	فضای فرهنگی	تأثیر فضای فرهنگی بر سبک فراغتی جوانان
اولدنبورگ ^۷ (۱۹۹۹)	نظری	فضای سوم	فضای غیررسمی	تحلیل نظری فضای سوم در بازتولید هویت جمعی

1. Blažević and Hromin

2. Mataloni and Reinprecht

3. Mataloni

4. Dadaeva and Kuznetsova

5. Lee and Chae

6. Baranov

7. Oldenburg

روش

این پژوهش با رویکرد کیفی و با هدف کشف معنا، تفسیر تجربه زیسته و واکاوی فرآیندهای ذهنی جوانان استان سمنان در مواجهه با اوقات فراغت، انجام شد. ماهیت اکتشافی و تفسیری پرسش تحقیق، استفاده از پارادایم کیفی را ضروری می‌کرد. برای دستیابی به این هدف، از روش تحلیل مضمون (تماتیک) به شیوه [براون و کلارک \(۲۰۰۶\)](#) استفاده شد. این روش به دلیل انعطاف‌پذیری، سازگاری با پرسشهای پیچیده و قابلیت درک الگوهای معنایی در داده‌های کیفی برگزیده شد.

جامعه مورد مطالعه، جوانان ۱۸ تا ۳۵ ساله ساکن استان سمنان بودند. برای انتخاب شرکت‌کنندگان، از روش نمونه‌گیری هدفمند با راهبرد حداکثر تنوع استفاده شد تا طیف گسترده‌ای از تجارب بر اساس متغیرهای مؤثر بر فراغت گردآوری شود. معیارهای تنوع‌بخشی شامل: جنسیت، سن، وضعیت سکونت (شهری/روستایی)، وضعیت تحصیلی، وضعیت اشتغال و شهرستان محل سکونت بود. در نهایت، ۳۵ نفر (۱۶ مرد و ۱۹ زن) وارد مطالعه شدند. از این تعداد، ۲۵ نفر ساکن مناطق شهری (شامل شهرهای سمنان، شاهرود، دامغان، گرمسار، سرخه و مهدیشهر) و ۱۰ نفر ساکن مناطق روستایی اطراف این شهرها بودند. فرآیند نمونه‌گیری و انجام مصاحبه تا رسیدن به نقطه اشباع نظری ادامه یافت؛ به این معنا که مصاحبه با افراد جدید، مضمون یا بینش جدیدی به تحلیل اضافه نکرد. ابزار و فرآیند گردآوری داده‌ها از طریق مصاحبه نیمه‌ساختاریافته عمیق گردآوری شدند.

راهنمای مصاحبه محقق‌ساخته، مبتنی بر اهداف تحقیق و مرور ادبیات، طراحی و پس از اجرای دو مصاحبه آزمایشی و اصلاح نهایی شد. سؤالات کلیدی حول محورهای زیر بودند: درک یابی از مفهوم «اوقات فراغت»، توصیف فعالیتها و دلایل انتخاب، احساسات و معانی مرتبط، عوامل تسهیل‌گر و بازدارنده (فردی، خانوادگی، اقتصادی، فرهنگی، فضایی)، نقش

فناوری و فضای مجازی و تفاوت‌های تجربه‌شده بر اساس جنسیت یا موقعیت مکانی. هر مصاحبه در مکانی آرام و خصوصی به انتخاب مشارکت‌کننده و با کسب رضایت آگاهانه کتبی و اطمینان از محرمانه‌ماندن هویت (با استفاده از کدهای ناشناس) انجام شد. مدت مصاحبه‌ها بین ۴۰ تا ۷۰ دقیقه متغیر بود. تمامی مصاحبه‌ها با اجازه شرکت‌کننده ضبط‌شده و سپس برای تحلیل، کلمه به کلمه پیاده‌سازی شدند.

تحلیل داده‌ها مطابق با الگوی شش مرحله‌ای براون و کلارک (۲۰۰۶) که شامل ۱. آشناسدن با داده‌ها: متن تمام مصاحبه‌ها بارها و با دقت خوانده شد و یادداشت‌های اولیه ثبت شد. ۲. ایجاد کدهای اولیه: واحدهای معنایی مرتبط با پرسش تحقیق در سراسر متن شناسایی و کدهای توصیفی اولیه به آنها اختصاص داده شد (مانند: «کنترل نگاه در فضای عمومی»، «عذاب وجدان وقت تلف‌شده»). ۳. جستجوی مضامین: کدهای اولیه بر اساس شباهت و ارتباط معنایی دسته‌بندی شدند تا مضامین بالقوه شکل گیرند. این مرحله با ترسیم نقشه‌های ذهنی و جلسات بحث بین محققان همراه بود. ۴. بازبینی مضامین: مضامین استخراج‌شده در دو سطح مورد بازبینی قرار گرفت: الف) سطح ارتباط با مجموعه کدها و ب) سطح ارتباط با کل داده‌ها تا از بازنمایی دقیق روایت داده‌ها اطمینان حاصل شود. اصلاحات لازم (ادغام، تفکیک) انجام شد. ۵. تعریف و نام‌گذاری مضامین: برای هر مضمون نهایی، تعریف روشنی ارائه و نامی دال بر ماهیت آن انتخاب شد. ۶. تنظیم گزارش نهایی: با ارائه تحلیل به همراه گزیده‌های گویا و متنوع از نقل‌قول‌های شرکت‌کنندگان انجام شد. ملاحظات اخلاقی علاوه بر کسب رضایت آگاهانه، تضمین محرمانگی و حق انصراف، اصول اخلاقی مصاحبه (گوش دادن فعال، عدم قضاوت) رعایت شد. برای افزایش اعتبار و قابلیت اتکای یافته‌های این مطالعه کیفی، از راهبردهای بازبینی همتیان، بازگشت به شرکت‌کنندگان و کسب بازخورد از آنان، توصیف ضخیم با ارائه نقل‌قول‌های متعدد و متنوع و توصیف بافت، استفاده شد تا زمینه کافی برای قضاوت خواننده فراهم آمد.

یافته‌ها

یافته‌های این پژوهش با استفاده از رویکرد تحلیل تماتیک، الگوهای متنوع و چندلایه‌ای از نحوه گذران اوقات فراغت جوانان استان سمنان را آشکار کرد. این یافته‌ها تنها به توصیف فعالیتها محدود نمی‌شود بلکه در چارچوب تحلیلی پژوهش نشان می‌دهد که فراغت برای جوانان عرصه‌ای برای بازسازی هویت، بازتولید تفاوت‌های طبقاتی، مقاومت نمادین و مدیریت فشارهای اجتماعی است. مضامین استخراج‌شده در قالب چند تم اصلی و زیرتمهای مرتبط ارائه شد که در ادامه به تفصیل تحلیل می‌شوند.

جدول شماره ۲ تمها و زیرتمهای اصلی استخراج‌شده از مصاحبه‌ها

زیرتمها	تمهای اصلی
تعریف بومی و تعارض‌آمیز فراغت (خلوت فردی در برابر تکلیف جمعی) تأثیر گفتمانهای دینی، خانوادگی و محلی شکاف میان گفتار رسمی «فراغت مفید» و تجربه زیسته فراغت به مثابه قلمرو معناسازی و مقاومت نمادی	معناشناسی فرهنگی فراغت
فراغت فعال و بدنی (ورزش، گردش جمعی) فراغت منفعل و درون‌گرا (استراحت، مصرف رسانه‌ای) فراغت دیجیتال و مجازی (شبکه‌های اجتماعی، بازی) فراغت هدفمند و سرمایه‌ساز (یادگیری، مهارت‌آموزی)	گونه‌شناسی فعالیت‌های فراغتی
نیاز به آرامش روانی و گریز از فشارهای روزمره نیاز به خودمختاری، خلوت و بازتعریف هویت فردی نیاز به تعلق خاطر و ارتباط اجتماعی کارکرد جبرانی و روان‌درمانگرانه فراغت به مثابه سوپاپ اطمینان عاطفی	انگیزه‌ها و نیازهای پنهان
نقش تعیین‌کننده سرمایه اقتصادی و موقعیت طبقاتی نابرابری در دسترسی به امکانات و فضاهای فراغتی مشروع محرومیت مضاعف ساکنان مناطق روستایی و حاشیه‌ای وابستگی فراغت به حمایت مالی خانواده تأثیر بیکاری و بی‌ثباتی شغلی بر کیفیت فراغت	ساختار اجتماعی اقتصادی

زیرتمها	تمهای اصلی
کنترل همه جانبه بر بدن، زمان و مکان دختران کنترل نمادین نابرابری در تصرف و استفاده آزادانه از فضای عمومی تمرکز اجباری فراغت دختران بر فضای خانگی و مجازی استراتژیهای مقاومت خرد و ایجاد «فضاهای سوم» امن امتیاز جنسیتی طبیعی شده و دسترسی بی دغدغه پسران	تفاوتهای جنسیتی: نظارت و مقاومت
جایگزینی تجربه واقعی با تجربه مجازی جبران نمادین و خودابرازی در فضای دیجیتال مصرف انفعالی رسانه‌ای و اتلاف وقت عرصه مقاومت اقتصادی و کارآفرینی خرد تعامل اجتماعی غیرحضور و دوگانه انزوا-ارتباط	نقش پارادوکسیکال فضای مجازی
محدودیت اقتصادی به عنوان سد اصلی کنترل فرهنگی و خانوادگی (به ویژه برای دختران) کمبود زیرساختهای فرهنگی، ورزشی و عمومی کیفی فشار روانی ناشی از بیکاری، روزمرگی و ناامیدی محدودیتهای هنجاری و احساس ناامنی در فضاهای عمومی	موانع چندلایه تجربه فراغت

تحلیل مصاحبه‌ها نشان داد فراغت جوانان سمنانی در تقابل سه نیرو شکل می‌گیرد: محدودیتهای ساختاری (جنسیت، طبقه، مکان)، نیازهای روانی-هویتی و استراتژیهای مذاکره و مقاومت. این پویایی در قالب هفت مضمون اصلی، هر یک با شواهد متعدد از تجارب زیسته، ارائه می‌شود.

۱. معناشناسی بومی فراغت: میدان تعارض معنا

فراغت مفهومی تک معنا نیست، بلکه عرصه‌ای است برای کشمکش میان انتظارات جمعی و تمایلات فردی. این تقابل، تعریف واحدی از فراغت خوب را ناممکن می‌کند. برای برخی، فراغت به معنای گریز از نظم روزمره و یافتن خلوت است. یکی از مشارکت‌کنندگان می‌گوید: «بهترین اوقاتم وقتی است که موتورمو برمیدارم میزنم به کویر

اونجا نه خبری از سروصدای شهره، نه از اینترنت و شبکه‌های اجتماعی. فقط میتونم نفس بکشم و به روابطم فکر کنم. این فرار موقت، مثل ریست کردن دکمه ذهنم است.» (پسر، ۲۵ ساله، شاهرود). این نگاه، فراغت را به مثابه خلوت بازاندیشانه (گیدنز) تعریف می‌کند که در آن فرد برای حفظ خودمختاری روانی از فشارهای محیطی فاصله می‌گیرد.

در مقابل، در گفتمان مسلط خانوادگی، فراغت اغلب در خدمت تکالیف جمعی تعریف می‌شود. همان‌طور که مشارکت‌کننده دیگری اشاره می‌کند: «در خانواده ما فراغت یعنی وقتی که کارها تو انجام دادی و میتونی در خدمت بقیه خانواده باشی یا به دیدن فامیل بری. اگه برای خودت برنامه بچینی، میپرسن کار مهم‌تری نداری؟ حیف وقت نیست...» (دختر، ۲۴ ساله، دامغان). این نگاه، فراغت را به ابزاری برای بازتولید سرمایه اجتماعی و وفاداری خانوادگی تبدیل می‌کند و لذت فردی را به حاشیه می‌راند.

۲. گونه‌شناسی فعالیتها: انعکاس موقعیت و پراکنش امکانات

الگوهای فراغتی جوانان نه تنها سلیقه‌های فردی که دسترسی نابرابر به منابع و فضاها را نیز بازتاب می‌دهد.

برای پسران به‌ویژه در طبقات کارگری، فعالیت‌های بدنی و جمعی در فضاهای عمومی غالب است. یکی از آنان شرح می‌دهد: «تقریباً هر عصر تو زمین خاکی محلمون فوتبال بازی میکنیم. این فقط ورزش نیست؛ برای ما مثل یک جلسه درد و دل و حل مسئله. بعد از بازی، دور هم میشینیم و از درد دل روزمره تا برنامه‌های آینده حرف می‌زنیم. اگر این جمع نبود، خیلیامون تو دام بی‌برنامگی و پرخاشگری میافتادیم.» (پسر، ۲۳ ساله، کارگر، سمنان). این الگو، کارکرد سرمایه‌سازی اجتماعی و تخلیه هیجانی را یکجا دارد و فضای سوم غیررسمی (اولدنبرگ) را برای گروهی که از امکانات رسمی محرومند، ایجاد می‌کند.

در نقطه مقابل، فراغت بسیاری از دختران و جوانان طبقه متوسط به فضای درونی

و مجازی محدود شده است. همان‌طور که یکی از دختران می‌گوید: «تفریح من کتاب خواندن در اتاقم، دیدن سریال خانگی یا تو پیج‌های اینستاگرامه و چت رومه. بیرون رفتن پیچیدگی‌های خودش را دارد؛ هم از نظر هزینه، هم از نظر نگاه‌ها.» (دختر، ۲۱ ساله، دانشجوی). این درون‌گرایی اجباری، نتیجه مستقیم محدودیتهای اقتصادی، جنسیتی و جغرافیایی در دسترسی به فضاهای عمومی امن و مقرون‌به‌صرفه است.

۳. انگیزه‌های پنهان: فراغت به مثابه مکانیسم جبران روانی

در شرایط فشار ساختاری، فراغت به ابزاری حیاتی برای تنظیم هیجانات و جبران کمبودهای زندگی روزمره تبدیل می‌شود.

برای بسیاری، فراغت تنها زمان استراحت واقعی از فشارهای شغلی و تحصیلی است. یکی از مشارکت‌کنندگان شاغل می‌گوید: «ده ساعت در روز در یک محیط اداری پراسترس کار میکنم. فقط وقتی که احساس می‌کنم دوباره خودمم، وقتی که با هدفونم موسیقی گوش میدم، تو پارک قدم می‌زنم اون موقع انگار از تن خسته‌ام جدا میشم و تو دنیای دیگه‌ای نفس میکشم...» این تجربه نشان می‌دهد فراغت چگونه به مثابه سوپاپ اطمینان عمل کرده و شرط لازم برای بازیابی انرژی عاطفی است.

بالاین‌حال، وقتی فرد در عرصه‌های اصلی زندگی (مانند اشتغال) شکست می‌خورد، فراغت نیز معنای خود را از دست می‌دهد. یکی از جوانان بیکار با تلخی بیان می‌کند: «از وقتی که نتونستم شغل مناسبی پیدا کنم، تمام برنامه‌های تفریحیم از هم پاشیده. الان فراغت برام یعنی گذروندن وقت با گیم‌های آنلاین یا چرخیدن بی هدف تو اینترنت. میدونم دارم وقتمو هدر میدم، اما انگیزه‌ای برای بهتر کردنش ندارم.» (پسر، ۲۶ ساله، بیکار). این وضعیت نشان می‌دهد که معنا و کیفیت فراغت، وابسته به تحقق پیش‌نیازهای مادی و اجتماعی است و در غیاب آنها به انفعال می‌گراید.

۴. ساختار اقتصادی-جغرافیایی: سقف ملموس انتخابها

دامنه انتخابهای فراغتی جوانان پیش از هر چیز توسط سرمایه اقتصادی و موقعیت جغرافیایی آنان تعیین و محدود می‌شود.

تأثیر تعیین‌کننده درآمد را می‌توان به‌وضوح در گفتار جوانان کم‌درآمد مشاهده کرد. یکی از آنان توضیح می‌دهد: «دوستام که وضع مالی بهتری دارن، راحت میرن باشگاههای ورزشی و بدنسازی...، آخر هفته شمال میرن یا تو کارگاههای آموزشی شرکت میکنند. درحالی‌که من و دوستای بدبخت‌تر از خودم، تفریحمون شده یه پیک‌نیک تو پارک با یه قلیون یا گپ‌زدن و دورهمی حتی خرج باشگاه برامون هزینه است که باید از قبل برایش برنامه ریخت.» (پسر، ۲۱ ساله، سمنان). این روایت، بازتولید شکاف طبقاتی در سبک زندگی را نشان می‌دهد که در آن سرمایه اقتصادی، مرزهای دسترسی به فعالیتهای مشروع و نمادین را ترسیم می‌کند. این نابرابری در مناطق روستایی و حاشیه‌ای با محرومیت مضاعف جغرافیایی همراه می‌شود. یکی از جوانان روستایی می‌گوید: «اینجا نه سالن ورزشی مناسب هست، نه کافه یا کتابخونه... گزینه‌های ما یا پرداخت هزینه برای رفتن به شهره، یا موندن تو خونه و فضای مجازی. خیلیا از این روزمرگی و یکنواختی ناراحتن.» (دختر، ۲۲ ساله، روستای اطراف شاهرود). فقدان زیرساخت، چارچوب امکانهایی عینی فراغت را به‌شدت محدود کرده و آن را به امری لوکس یا انتزاعی تبدیل می‌کند.

۵. تفاوت‌های جنسیتی: از نظارت تا مقاومت

جنسیت عمیق‌ترین شکاف در تجربه فراغت است. فضاهای عمومی به صحنه‌هایی جنسیت‌یافته تبدیل شده‌اند که حضور در آنها برای دختران و پسران معنایی اساساً متفاوت دارد. برای دختران، فراغت همواره با مدیریت نظارت اجتماعی همراه است. یکی از مشارکت‌کنندگان می‌گوید: «هر بار که می‌خوام با دوستام کافه برم، باید به برادرم گزارش بدم:

کجا، با کی، چه ساعتی برمیگردم. اگر دیر کنم، باید به دروغی سرهم کنم. این حس زیر ذره‌بین بودن، لذت بیرون رفتن را کم می‌کند.» (دختر، ۲۰ ساله، سمنان). این روایت، عینیت کنترل نمادین (بوردیو) بر بدن و زمان دختران را نشان می‌دهد که فراغت را از یک امر ساده به موضوعی پراسترس تبدیل می‌کند.

در مقابل، پسران این نظارت را تجربه نمی‌کنند. همان‌طور که یکی از آنان می‌گوید: «ما پسر هر وقت دلمان بخواد می‌زنیم بیرون. فقط ممکنه خانواده نگران امنیتمون باشه، نه چیز دیگه... از این نظر من وضعم از خواهرام بهتره.» (پسر، ۲۳ ساله). این امتیاز جنسیتی طبیعی شده، دسترسی بی‌دغدغه به فضای عمومی را برای پسران ممکن می‌کند. در پاسخ، دختران به استراتژی‌هایی مانند خلق فضاهای سوم امن و زنانه (اولدنبورگ، ۱۹۹۹) در حریم خصوصی روی می‌آورند تا نیاز به خودمختاری و ارتباط را تأمین کنند.

۶. نقش فضای مجازی: قلمرو پارادوکسیکال جبران و اتلاف

فضای مجازی برای جوانان سمنانی نقش دوگانه‌ای ایفا می‌کند: هم عرصه‌ای برای جبران کمبودها و خودابرازی است و هم دامی برای اتلاف وقت و انفعال. برای بسیاری که در فضای واقعی احساس محدودیت می‌کنند، شبکه‌های اجتماعی به صحنه جبران نمادین تبدیل شده‌اند. یکی از دختران با علاقه شرح می‌دهد: «تو اینستاگرام یک پیج کتاب دارم که توش نقد مینویسم و با کتاب‌خوانهای دیگه ارتباط برقرار میکنم... تو دنیای واقعی کسی منو به‌عنوان یک منتقد ادبی جدی نمیگیره، اما تو اون فضا هویتی ساختم برای خودم که بر اساس دانش و علاقه واقعیتم و فالورام براش ارزش قائل میشوند. این فضا به من اعتمادبه‌نفس داده.» (دختر، ۲۳ ساله، دانشجوی ادبیات). این تجربه نشان می‌دهد که فضای مجازی چگونه می‌تواند عرصه‌ای برای بازنمایی هویت ایده‌آل و کسب سرمایه نمادین در حوزه‌ای خاص باشد.

با این حال، وجه تاریک این فضا، ایجاد وابستگی و احساس پوچی است. همان طور که یکی از پسران با نارضایتی اعتراف می‌کند: «خیلی شب‌ها زمان از دستم در میره. میشینم ویدیوهای کوتاه تیک‌تاک یا سریال و سرگرمیهای دیگه میبینم... میدونم دارم وقت تلف میکنم، بعدش احساس پوچی میکنم، اما انگار معذاش شدم. یه نیرویی منو به ادامه دادن میکشونه. هی میگم فقط ده دقیقه. یهو میبینی شد ۵ ساعت. مثلاً اینکه این راحت‌ترین راه برای پرکردن خلأهای زندگیمه که انگیزه یا امکان پرکردنش با کارهای اساسی رو ندارم.» (پسر، ۲۲ ساله، دانشجو).

این مصرف انفعالی و بی‌هدف، نشان‌دهنده تبدیل فضای مجازی به ابزاری برای وقت‌کشی در غیاب گزینه‌های جذاب و در دسترس در دنیای واقعی است.

۷. موانع تجربه فراغت: سه گانه اقتصاد، فرهنگ و فضا

موانع پیش‌روی جوانان برای تجربه فراغتی رضایت‌بخش، چندلایه و درهم‌تنیده‌اند که اصلی‌ترین آنها محدودیت اقتصادی، کنترل فرهنگی و کمبود زیرساخت است. مانع اقتصادی به‌عنوان سد اصلی خود را نشان می‌دهد. یکی از جوانان با صراحت می‌گوید: «حرف اول را پول می‌زنند. من عاشق عکاسی هستم اما دوربین ندارم. دوست دارم گیتار یاد بگیرم اما شهریه کلاسها سنگین است. حتی برای رفتن به کنسرت باید از چند هفته قبل پس‌انداز کنم. وقتی دایره انتخاب‌های این‌قدر محدود باشد، فراغت تبدیل به یک مسابقه ناعادلانه میشود که از ابتدا میدانی برنده‌ای ندارد.» (پسر، ۲۷ ساله، کارمند). این بیان، چگونگی تبدیل فراغت به یک کالای طبقاتی را نشان می‌دهد که دسترسی به آن مستلزم برخورداری از سرمایه اقتصادی کافی است.

در کنار این، فقدان زیرساختهای کیفی به‌عنوان مانعی ساختاری عمل می‌کند. «شهر ما حتی یک سالن بزرگ و استاندارد برای برگزاری کنسرت یا نمایشگاه ندارد. پارکهایمان بیشتر

برای کودکان طراحی شده‌اند و فاقد فضاهایی برای گردهمایی یا فعالیت جوانان هستند. این کمبودها به خودی خود انگیزه برنامه‌ریزی برای فراغت گروهی را از بین می‌برد. (دختر، ۲۶ ساله، معلم، سمنان). این نبود امکانات، نه تنها انتخابها را محدود می‌کند، بلکه تابعیت ذائقه فراغتی از محدودیتهای محیطی را نیز تقویت می‌کند.

جمع‌بندی: یافته‌ها از فراغتی خبر می‌دهند که در تنش دائمی با ساختارهاست. جوانان سمنانی، در دل محدودیتهای اقتصادی، جنسیتی و فضایی، با به‌کارگیری استراتژیهای مذاکره، مقاومت و جبران (چانه‌زنی، خلوت‌گزینی، فراغت هدفمند، پناه‌بردن به فضای مجازی)، در پی بازپس‌گیری بخشی از زمان و مکان زندگی خویش و بازسازی هویتی شخصی هستند. از این منظر، فراغت نه امری حاشیه‌ای که شاخصی حساس برای فهم پویایی قدرت، عاملیت و بازسازی خود در جامعه‌ای در حال گذار است.

بحث

این مطالعه کیفی با واکاوی تجربه زیسته ۳۵ جوان سمنانی، نشان می‌دهد اوقات فراغت در بافت گذار این استان را باید به‌مثابه یک میدان مذاکره پیچیده فهمید. میدانی که در آن محدودیتهای سخت‌افزاری (اقتصاد، جغرافیا) و نرم‌افزاری (هنجارهای جنسیتی، گفتمان خانواده) با عاملیت و خلاقیت جوانان در تعاملی پویا و گاه متعارض، قرار می‌گیرند. یافته‌ها نه تنها نابرابریهای ساختاری را تأیید می‌کند، بلکه منطق درونی و استراتژیهای کنشگرانه جوانان را برای «زیستن در حصار» آشکار می‌کند.

۱. فراغت به‌مثابه پروژه هویت تحت قیدوبند: گذار از گیدنز آرمانی به بوردیوی واقع‌گرا
اگرچه جوانان در انتخاب فعالیتهای فراغتی پروژه بازتابی هویت خویش را پیش می‌برند (گیدنز)، اما دامنه این بازتاب‌گری به‌شدت توسط میدان نیروهای بوردیوی محدود شده

است. این مطالعه نشان داد که انتخاب، همواره در چارچوب امکانه‌های ازپیش‌تعیین‌شده صورت می‌گیرد. برای مثال، گرایش به فراغت هدفمند (مانند یادگیری زبان)، اگرچه کنشی آینده‌نگر و سرمایه‌ساز است، ولی خود محصول درونی‌سازی ارزش سرمایه فرهنگی مشروع در عادت‌واره طبقاتی خاصی است و مستلزم برخورداری از حداقلی از سرمایه اقتصادی یا حمایت خانوادگی است. به عبارت دیگر، عاملیت در اینجا نه خلق از هیچ، بلکه بازچینش خلاقانه قطعات پازلی است که ساختار در اختیار فرد گذاشته است. این یافته، تصویر ساده‌انگارانه از فردگرایی نسلی را رد کرده و مفهوم فردیت موقعیتی را تقویت می‌کند، هویتی که در تقاطع ساختار و عاملیت و درگرو مذاکره دائمی شکل می‌گیرد.

۲. اولویت جنسیت بر طبقه: نظارت بدن‌محور به مثابه سدی فراساختاری

همسو با مطالعات پیشین (محمدپور و بلالی، ۲۰۲۲؛ قربانی‌پارام و همکاران، ۲۰۲۱)، یافته شاخص این پژوهش آن است که برای دختران، جنسیت اغلب بر طبقه تقدم دارد. نظارت همه‌جانبه بر بدن، زمان و حرکت دختران (مثل «گزارش دادن به برادر») چنان نهاده‌ای است که سرمایه اقتصادی خانواده نیز قادر به خنثی‌سازی آن نیست.

فضاهای عمومی به صحنه‌های اجرای جنسیت (باتلر) تبدیل شده‌اند که در آن بدن زنانه همواره در معرض قضاوت و کنترل نمادین است. این یافته در سمنان، برخلاف کلان‌شهرها، نشان می‌دهد که جنسیت بر طبقه اولویت دارد و نظارت مبتنی بر حیثیت، حتی با وجود سرمایه اقتصادی، محدودیت‌های فراغتی دختران را تشدید می‌کند. مقاومت در این میدان خرد و روزمره است؛ مانند خلق فضاهای سوم زنانه در خلوت خصوصی برای تصاحب حبابهای کوچک خودمختاری.

۳. فضای مجازی: از جبران نمادین تا مقاومت اقتصادی

فضای مجازی پیچیده‌ترین عرصه میدان مذاکره را نمایندگی می‌کند؛ نقشی پارادوکسیکال

همزمان به عنوان جبران نمادین، مقاومت اقتصادی و انقیاد. برای دختران و روستاییان محروم از فضای عمومی، شبکه‌هایی مثل اینستاگرام به صحنه‌ای حیاتی برای بازنمایی هویت ایده‌آل و کسب سرمایه نمادین بدل شده‌اند (مصرف فعال، فیسک). یافته بدیع، گذار از جبران نمادین به مقاومت اقتصادی در مواردی اندک اما اثرگذار بود، جایی که فراغت دیجیتال به کسب‌وکار خرد مجازی تبدیل می‌شد و مرزهای سنتی کار و فراغت را محو می‌کرد. شبکه‌های دیجیتال (کاستلز^۱) در شرایط خاص، هم زندانی برای اتلاف وقت و هم ابزار رهایی و توانمندسازی‌اند. این پارادوکس، نیازمند سیاست‌گذاری هوشمندانه‌ای است که هم از خطر انزوای واقعی آگاه باشد و هم ظرفیت کارآفرینی فرهنگی را تقویت کند.

فراغت جوانان سمنان هم بازتاب نابرابریهای ساختاری (جنسیت، طبقه، جغرافیا) و هم عرصه‌ای برای عاملیت و مقاومت فرهنگی است. چارچوب «میدان مذاکره»، کنش فراغتی را نه انتخاب منفعل، بلکه تاکتیکی برای حفظ قلمرو شخصی می‌داند. این درک سه دلالت سیاستی دارد:

۱. تغییر رویکرد از عرضه خدمت به تسهیل مذاکره: مداخلات باید به جای برنامه‌ریزی متمرکز، بر توانمندسازی مقاومت‌های خودجوش جوانان متمرکز شوند. مثال: صندوق پروژه‌های فراغتی-مهارتی محلی با بودجه خرد برای گروه‌های جوان، به‌ویژه دختران.
۲. بازپس‌گیری فضاهای عمومی برای دختران: تدوین مشارکتی «منشور حق بر شهر و فراغت» با تأکید بر دسترسی امن، شفافیت ساعتها و محیط بدون آزار برای کاهش کنترل نمادین.
۳. تبدیل تهدید مجازی به فرصت: ایجاد «هابهای نوآوری دیجیتال بومی» و آموزش سواد رسانه‌ای و کارآفرینی، اتلاف وقت را به خلق ارزش تبدیل می‌کند.

محدودیتها و پژوهشهای آتی

این پژوهش با محدودیتهایی مانند تمرکز بر یک استان و ماهیت کیفی که اگرچه عمق را فراهم می‌کند، اما تعمیم‌پذیری را محدود می‌کند، روبه‌روست. پژوهشهای آتی می‌توانند این چارچوب تحلیلی را در دیگر بافتهای میانی ایران آزموده یا با به‌کارگیری روش‌شناسی ترکیبی (کیفی-کمی)، ابعاد گسترده‌تر پدیده را اندازه‌گیری کنند. همچنین، مطالعه سیر تحول استراتژیهای فراغتی یک نسل در طول زمان (مطالعه طولی) می‌تواند درک پویاتری از این میدان مذاکره ارائه دهد.

ملاحظات اخلاقی

پیروی از اصول اخلاقی

پژوهش با رعایت موازین اخلاقی انجام شد. پیش از مصاحبه‌ها، رضایت آگاهانه کتبی اخذ و محرمانگی داده‌ها و حق انصراف تضمین شد. مصاحبه‌ها در زمان و مکان دلخواه مشارکت‌کنندگان انجام شد و فایلها نزد نویسنده محفوظ ماند.

مشارکت نویسندگان

نویسنده به‌تنهایی تمام مراحل پژوهش (طراحی، گردآوری داده، تحلیل تماتیک، نگارش) را انجام داده است.

تأمین مالی

این پژوهش فاقد هرگونه حمایت مالی بوده است.

تعارض منافع

هیچ‌گونه تضاد منافع‌ی گزارش نمی‌شود.

- Asefi, A. A., & Mohebbi Nia, H. (2023). Examining the mediating role of personality in the relationship between leisure-time physical activity and risky behaviors among students at the University of Isfahan. *Social Welfare Quarterly*, 23(89), 207–246. <http://refahj.uswr.ac.ir/article-۱-۴۱۰۷-fa.html> (In Persian)
- Babaei, A., Karkehabadi, Z., & Kamyabi, S. (2020). Obstacles of urban management in urban livability (Case study: Semnan city). *Journal of Applied Research in Geographical Sciences*, 20(58), 301–318. <https://doi.org/10.22059/jhgr.2020.291645.1008026> (In Persian)
- Baranov, V. V., Savinov, A. M., & Ashrafullina, G. Sh. (2020). Youth leisure in the cultural space of the modern city: State and prospects of development. *Propósitos y Representaciones*, 8(SPE2), e643. <https://doi.org/10.20511/pyr2020.v8nSPE2.643>
- Barreiro Ribeiro, M. I., Lopes Moreno, M. D., & Gonçalves Fernandes, A. J. (2012). Leisure time of young people aged between 10 and 18 years old in the municipality of Bragança. *Egitania Scientia*, 6(10), 135–159.
- Blažević, I., & Hromin, N. (2024). Relationship between young people's leisure time activities and risky behaviors. *Croatian Journal of Education: Hrvatski časopis za odgoj i obrazovanje*, 26(2), 357–388. <https://doi.org/10.15516/cje.v26i2.4996>
- Bonanomi, A., & Rosina, A. (2022). Employment status and well-being: A longitudinal study on young Italian people. *Social Indicators Research*, 161(2–3), 581–598. <https://doi.org/10.1007/s11205-020-02376-x>
- Dadaeva, T. M., & Kuznetsova, T. A. (2021). The phenomenon of anti-café or new places for leisure time activities of young people in the context of virtualization of the urban space (The case study of Rubikov's Cube Smart Place in the city of Saransk). *REGIONOLOGY*, 29(3), 709–729. <https://doi.org/10.15507/2413-1407.116.029.202103.709-729>
- Emamjomezadeh, S. J., Ebrahimipour, H., Malekan, M., & Mahmoudoghli, R. (2015). Investigating the relationship between internet use and lifestyle among students: A case study of Isfahan University's students. *Social Welfare Quarterly*, 14(55), 291–314. URL: <http://refahj.uswr.ac.ir/article-1-1682-en.html> (In Persian)
- Gorji, S. M. J., Garousi, & Maghsoudi, S. (2025). The diversity of relations between religion, tradition, and modernity; The context of transformation in the mentalities and realities of youth lifestyles <https://doi.org/10.22034/jscc.2026.22522.1200>. (In Persian)
- Ganjeh, S. A., Namvar, H., Aghayousefi, A., & Navabakhsh, M. (2021). Socio-cultural factors affecting leisure functions among teenagers and young people. *Social Health*, 8(3), 471–482. <https://doi.org/10.22037/ch.v7i4.31212> (In Persian)
- Ghorbani Param, A., Hazrati, S., & Mousavi, A. (2021). Comparative study of leisure time among youth in marginal and non-marginal areas of Zahedan City. *Urban Sociological Studies*, 11(40), 124–150. <https://doi.org/10.30495/uss.2021.689688>. (In Persian)

- Imani Shamloo, J., Raoof Gonbadi, E., Noamani, P., & Tabaeizadeh, S. Y. (2024). A study of leisure time patterns during and after COVID-19 (Case study: Tabriz City). *Quarterly Journal of Sustainable Urban and Regional Development Studies*, 5(1), 91–111. <https://doi.org/20.1001.1.27830764.1403.5.1.6.8> (In Persian)
- Javadian, R., Karkehabadi, Z., & Zand Moghadam, M. R. (2023). Assessing the desirability of pedestrianization and regeneration of the historical context of Semnan city from the perspective of sustainable tourism. *Journal of Geographic Information Systems and Remote Sensing Applications in Planning*, 14(1), 97–123. (In Persian)
- Lee, C. J., & Chae, Y. G. (2021). Exploring the relationship between leisure activities and happiness among Korean youth: The mediating effect of family bonding. *Leisure Studies*, 40(4), 476–490. <https://doi.org/10.1080/02614367.2021.1917890>
- Mataloni, B. (2023). Leisure time in young people's everyday life and its relevance for wellbeing: Longitudinal analyses based on a quantitative panel in Vienna. *Österreichische Zeitschrift für Soziologie*, 48, 405–426. <https://doi.org/10.1007/s11614-023-00544-0>
- Mataloni, B., & Reinprecht, C. (2024). Encouraging young people's capability to act: The complementary role of different leisure-time contexts in their everyday life. *International Journal of Adolescence and Youth*, 29(1), Article 2366521. <https://doi.org/10.1080/02673843.2024.2366521>
- Mohammadpour, A., & Belali, E. (2022). Analysis of social inequality in the leisure time of Iranian households. *Social Welfare Quarterly*, 22(2), 123–145. (In Persian)
- Mohammadi, F., & Darzi Nejad, K. (2024). Young women's leisure experience amid Instagram challenges. *Iranian Cultural Research*, 17(4), 95–124. <https://doi.org/10.22035/jicr.20243299.3579>. (In Persian)
- Oldenburg, R. (1999). *The great good place: Cafés, coffee shops, bookstores, bars, hair salons, and other hangouts at the heart of a community* (2nd ed.). Marlowe & Company.
- Sami, E., Asadi, A., & Gheramani, F. (2025). An analysis of how adolescents and youth spend their leisure time and the factors affecting it in the urban contexts of Ardabil. *Urban Space and Social Life*, 4(12), 61–76. (In Persian)
- Shamsaei, Z., Khaje Pour, L., & Yousefi, E. (2025). Validation of the youth leisure-time sedentary behavior questionnaire among high school students in Iran. *Journal of Fundamentals of Mental Health*, 27(2), 109–118. <https://doi.org/10.22038/JFMH.2025.82050.3158> (In Persian)
- Veal, A. J. (2002). *Leisure and tourism policy and planning* (2nd ed.). CABI Publishing.

- Zareian, M., & Razi, V. (2024). Factors influencing youth use of urban public spaces. Social Sciences Quarterly. Advance online publication. <https://doi.org/10.22054/qjss.2025.81487.2823>. (In Persian)